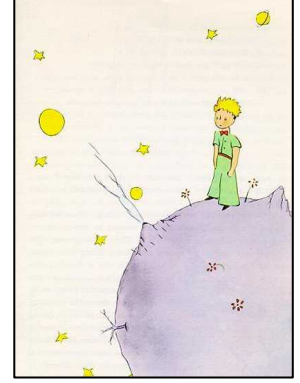

KÜÇÜK PRENS'İN EVRENİNDE COĞRAFYA

Çağdaş YÜKSEL¹

Fransız yazar Antoine de Saint-Exupery tarafından yazılan ve 1943 yılında yayımlanan Küçük Prens (Le Petit Prince) okuruyla buluştuğu günden bu yana bir baş yapıt olarak edebiyat dünyasında yerini almıştır. New York'ta bir otel odasında yazılan eserin baş kahramanı olan Küçük Prens, yurdundan ayrılp altı ayrı gezegene seyahat etmektedir. Çıktığı bu seyahatte kurduğu dostluklarla yalnızlığını anlamlandırmaya ve belki de yenmeye çalışmaktadır. Çocukluğunu yitirmemiş bir büyük olarak Saint-Exupery kendine dönük bir anlatım ortaya koymuş ve bu yolla iç dünyasını okura açmıştır. Asıl mesleği pilotluk olan yazar, İkinci Dünya Savaşı sırasında görevli olduğu bir keşif uçağıyla Korsika'dan havalandıktan sonra Akdeniz üzerinde Küçük Prens adlı uçağıyla kaybolmuş ve kendisinden bir daha haber alınamamıştır.

“Sonuçta bir meslek seçmek zorunda kalıp uçak kullanmayı öğrendim. Dünya'nın aşağı yukarı her tarafına uçtum. Ve doğrusunu söylemek gerekirse, coğrafya çok işime yaradı. Hemen ilk bakışta, Çin ile Arizona'yı birbirinden ayırt edebiliyorum. Geceleyin kaybolacak olursanız son derece yararlı bir şey bu.”

Coğrafyaya olan ilgisini ve bu alandaki bilgilerini kitap boyunca büyük bir keyifle takip ettiğimiz Saint-Exupery; gezegenlerden ve yıldızlardan ustalıklı bahsettiği kadar hayvanlardan (fil, boa yılanı, koyun, tilki, tavuk, kelebek, Kaplan vb) ve bitkilerden (baobab ağacı, gelincik vb) akış içerisinde yararlanmıştır. Bunun yanı sıra yanardağlar, çöller gibi coğrafi unsurlardaki tasvir gücü ve günbatımı, gece- gündüz döngüsü ve benzeri kavramları yerliyerinde kullanması bir kâşif olarak tüm yaşamı boyunca elde ettiği gözlemleri eserine yansıtmasının bir ürünüdür.

¹ Özel Amerikan Robert Lisesi Coğrafya Öğretmeni ve Toplumla İlişkiler Koordinatörü
Coğrafya Eğitimi Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 1

“Coğrafyacı ne demek?”²

Peki Saint-Exupery için “Coğrafyacı” ne demektir? Yazar, kitabın 15. bölümünde Küçük Prens’in ziyaret ettiği altıncı gezegende karşılaştığı bir coğrafyacının ağzından bize bu sorunun yanıtını vermekten kaçınmamıştı:

“Denizlerin, ırmakların, kentlerin, dağların ve çöllerin nerede olduklarını bilen bilgin demektir.”

“İşte bu gerçek bir meslek!” diyerek Küçük Prens’in ağzından coğrafyaya olan hayranlığını bir kez daha vurgulayan Saint-Exupery, bir coğrafyacının çalışma yöntemini de açıklamaktan geri kalmıyordu.

“Kentlerin, ırmakların, dağların, okyanus ve çöllerin hesabını coğrafyacı tutmaz. Çok önemlidir coğrafyacı. Öyle aylak aylak dolaşmaya vakti olmaz. Masasının başından bir yere ayrılmaz. Kendisini ziyaret eden kâşiflere sorular sorar ve onlardan öğrendiklerini not eder. Aralarından birinin anlattığı ona ilginç gelirse, kâşifin ne denli güvenilir biri olduğunu anlamak için soruşturma başlatır.”

Dönemin Coğrafi Düşünce Algısı ve Saint-Exupery

Saint Exupery’nin coğrafyacı tanımlaması ve bir meslek olarak coğrafyanın çalışma yöntemleri ile ilgili verdiği bilgiler, dönemin hakim coğrafi düşüncesinin bir yansıması olarak kabul edilebilir mi?

² Saint-Exupery, Antoine de. “Küçük Prens.” Remzi Kitabevi, 2017. s.54

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 1

Bilindiği üzere coğrafi düşüncenin modern dönemi olarak kabul edilen kitabın yazıldığı yıllarda (1) keşif ve araştırma yaklaşımı, (2) çevresel determinizm ve olasılıkçılık, (3) peyzaj okulu ve bölgeselcilik üç temel yaklaşım olarak ön plana çıkmaktaydı. Her üç yaklaşımda da fiziki coğrafya unsurları temel alınarak coğrafya çalışmalarında analitik doğa bilimleri benzeri zamandan ve durumdan bağımsız olarak, onları hesaba katmaksızın, evrensel biçimde geçerli olan bir düzenlilik oluşturma çabası kendini göstermekteydi.

“Coğrafya kitapları tüm kitaplar arasında en değerli olanlarıdır. Hiçbir zaman modası geçmez. Bir dağın yer değiştirmesi çok enderdir. Bir okyanusun suyunu kaybetmesine pek rastlanmaz. Bizler yok olmayan şeyleri yazıyoruz.”

“Yanardağlar etkin de olsa, sönmüş de olsa bizim için bir şey değişmez. Bizim için önemli olan dağın kendisidir. Dağ değişmez.”

Bu dönemde insan ve fiziki çevre ilişkisi üzerinde çalışma gösteren coğrafyacıların ana vurgusunun katı bir biçimde fiziki-biyolojik çevrenin sadece arazi yapısı, bitki örtüsü ve iklim gibi elemanlarını içeren dar bir çerçeveye oturtulmuş yapısı Fransız yazarı da etkilemiş olabilir. Dönemin Fransız bölgesel coğrafya ekolü, çevresel determinizmi teorik bir çerçeve olarak kabul etse de bir defalık olanı anlamaya yönelik bir yaklaşım sergilemesiyle bu çerçeveye bir farklılık getiriyordu. Fiziki ve beşeri gerçekleri birbirlerine entegre ederken mekansal detaylı bilgilere ihtiyaç duyan bölgesel coğrafya çalışmaları, böyle bir çalışmayla bölgelerin sınırlarını çizerek her bölgeyi kendine özgü, eşsiz kılan bir senteze ulaşmaya çalışıyordu.

1900lü yılların başında coğrafya biliminde deterministik yaklaşımların hakim olması ve Fransız bölgesel coğrafya ekolünün bu temel üzerine gelişmesi 29 Haziran 1900 tarihinde doğan Saint Exupery'nin eğitim gördüğü yıllarda coğrafya bilimini bu düşünce yapısıyla tanınmasına zemin hazırladığı düşünülebilir. 1948 yılında Harvard Üniversitesi Coğrafya Bölümünün kapatılmasıyla hakim olan bölgesel coğrafyanın artık rağbet görmeyen karakteri, aşırı tasvirici metodu, katologcu, olguları toplayan ve listeleyen yapısı eleştirilmeye başlanmış ve coğrafyanın modern düşünce döneminden çağdaş coğrafi düşünce yapısına geçiş sürecini başlatmıştı.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 1

Saint-Exepury'nin tanımladığı isim sayan, analizi yapılmamış istatistik sayılarını veren, ezbere harita çizen, kâşiflerin kendisine ulaştırdığı bilgilere dayanarak coğrafi unsurlara ve yaşanan olaylara bağlı olarak kayıt tutan bir coğrafyacı tanımından toplumun geleceğinin planlanmasında söz sahibi olan ve topluma faydalı üretimler yapan bir coğrafyacı tanımına geçiş yaşandığı gözlenmektedir.

1950lerden sonra bu değişen anlayışa uygun olarak birçok ülke, coğrafya eğitiminde de konularının işlenmesinde değişikliklere gitmişti. Değişen ve gelişen dünya koşullarına göre farklı zamanlarda farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmasıyla coğrafya bilimi ve eğitimi günümüzde çoklu yaklaşımları kendi bünyesinde bulunduran bir yapıya bürünmüştü. Günümüz Fransa'sında coğrafya konuları kitaplarda ele alınırken fiziki ya da beşeri coğrafya konusu diye bir ayrıma gidilmediği, bütün olarak incelendiği ve konuyla ilgili örneklere yer verildiği görülmektedir. Günümüz okullarında verilmeye başlanan küresel ölçekte kabul gören yeni (positivist, humanist, postmodern) coğrafya anlayışlarının öğrencilere, insanların yeryüzünü nasıl organize ettikleri ve kullandıklarını tanımlamak için fırsat yaratarak toplum içerisinde saygıdeğer, işe yarayan (uygulanabilen) gerçek bir bilim olduğunu aktarmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Belki Saint-Exupery bu yeni coğrafya yaklaşımları ile tanışma şansını yakalamış olsaydı Küçük Prens'in seyahati sırasında karşılaştığı coğrafyacı karakteri bambaşka bir role bürünebilir ve bizlere bambaşka bir coğrafyacı tanımı yapabilirdi. Ya da Saint-Exupery, eserin bütünlüğü içerisinde dönemin coğrafya yaklaşımını akıl dışı bulduğuna dair eleştirisini bizlerle açık yüreklilikle paylaşıyordur, kim bilir...???

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 1

KAYNAKLAR:

Bilgili, Münür. “Fransa’da Coğrafya Ders Kitaplarında Fiziki Coğrafya Konularının İşleniş: Uygulanan Alıştırmalar, Etkinlikler ve Özellikleri.” Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 25, Ocak-2012, s. 256-273

Saint-Exupery, Antoine de. “Küçük Prens.” Remzi Kitabevi, Çev: Topuz, Kerem. Üçüncü Basım, 2017.

Tuysuz, Suat, ve Yavan, Nuri. “Bölgesel Coğrafya Yaklaşımı Ve Türk Coğrafyasındaki Etkileri Üzerine Kritik Bir Değerlendirme.” TÜCAUM VII. Coğrafya Zempozyumu Bildiriler Kitabı, Ekim-2012, s. 390–405.

Yavan, Nuri. “Batı Coğrafyası Geleneği Üzerine”, İçinde E. Bekaroğlu ve A.R. Özdemir (Eds) Bir Disiplinin İç Dünyası: Modern Türk Coğrafyası Üzerine Söyleşiler, 2014 , s.17-51, İdil Yayıncılık, İstanbul.

Zeytinoğlu, Sezen. “Küçük Prens Üzerine Bir İnceleme.” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1992, Sayı:1 Cilt:12, s. 39-47